

Iz kamnite hiške pod Lovćenom

O prijazni črnogorski gostoljubnosti

✍ Milan Vošank 📷 Sonja Kočevar

Igra zemlje in nebes nad Boko Kotorsko

PO PLANINSKO NA GORO

Pri turistični postojanki pri Ivanovih koritih se nama je zazdelo kar primerno, da začneva po planinsko. Uslužbenka naju je sprva še nejeverno in z nasmehom opazovala, ko sva spraševala po označenih poteh, ko pa sva se v drugo najavila v planinski opravi ter s pohodnimi palicami, je le še odobravajoče kimala: Ja, vidi se, da sta "ta-prava", Slovenci ste res "planinari". Markacije pa bosta našla takoj tam za gozdčkom ob cerkveci!

Vseskozi z Jezerskim vrhom Lovćena z mavzolejem Petra II. Petrovića Njegoša na desni naju stezica vodi skozi gozd do planote z nekaj hiškami ter s kamni ograjenimi pašniki in z obdelanimi njivami v vrtačah. In čeprav je prav blizu, za visokim drevjem, asfaltirana prometna cesta, tista pod vrh gore, tega ni čutiti. Nasprotno: mirno je, gorniško prijetno, oblačno nebo pa še doprinese občutek osvežilne senčnosti in tihe zasanjanosti pokrajine. Še midva tiho hodi va vsak zase, dokler pot ne zavije v loku do ceste, do križišča s stojnicami z domačimi

izdelki, kjer kažipoti in oznake usmerjajo nekam navzdol. Proti vasi Njegoši. S prijateljico pa vendar hočeva tja gor, k njemu, k črnogorskemu vladiki, pesniku in filozofu, ki si je ta vrh izbral za svoj prostor zadnjega počitka. Domačini so nama povedali, da so mu menda predlagali, da bi se odločil za nekaj višji sosednji vrh, kjer se zdaj "bohota" TV-stolp. Pa je prav po filozofsko odvrnil, da se bo najbrž rodil še pametnejši vladika od njega, pa naj on tam počiva! Kar verjeti je, da to ni samo legenda!

Sonja se odloči nadaljevati proti Jezerskemu vrhu po cesti, sam raje krenem strmo skozi bukov gozd do skalnatega pobočja in do grebena, kjer presenečen odkrijem mestoma še prav lepo ohranjeno in s kamni obzidano ter podprto staro pot. Razživim se v tem vzpenjanju, še nekaj sonca posije za dobrodošlico, dokler se ne povzpnem do visokih trdnih sten Njegoševega mavzoleja.

Prijateljico "presenetim", ko se sklanja čez zid: kod vendar hodim tako dolgo? V planinski opravi med množico izletnikov vzbudiva nekaj pozornosti, fantje ob vhodu

v mavzolej pa nama, ker sva prišla iz doline peš, zaračunajo le eno vstopnino.

Tiho počastiva velikega moža Črne gore, velikega in lepega tudi v črnem kamnu, potem pa se zazreva naokrog na vsa ta širna razgledna obzorja. Prava "nebeška" drama, igra nemirnih, neukrotljivih sil narave se odvija nad Črno goro. Nekje silni nalivi močne svetlobe skozi oblačje, drugje pasovi prodornih sončnih odsevov, pa že prav blizu črne, temno pariško modre, vijoličaste... grozeče oblačne nevihtne gmote nizko nad pokrajino. Tu pod gorami še mirne, tam nad daljnimi ravninami pa že vse odprte v "podivjanih" nalivih. Zavese deževja pa se tudi nadvse naglo približujejo Lovćenu, zato kar pohitiva preko vseh tistih premnogih stopnic skozi predor, dokler spodaj za cesto ne odkrijeva nove označene poti. Tudi po tej bova prišla do Ivanovih korit, presodiva in že hitiva naprej skozi gozd, dokler se drevje ne razredči in prideva na odprto planoto. Prve mrzle dežne kaplje so že tu, ko nenadoma ob več poteh v različne smeri ne veva več, kod pravzaprav naprej.

VODA Z NEBA, VODA NA OBZORJU

Sedaj pa glej, kot presenečenje ob ravno pravnem času: tam ob visoki košati bukvi kamnita hiška z rdečo streho, zraven bel avto. Skozino okno vidiva tleče ognjišče in Sonja potrka. Široko se odprejo vrata in nasmeha matere Marinke ter sina Igorja, oče Stjepan pozdravi izza vrat sosednje sobe, naju povabita v velik dnevni prostor. Ta njun nasme, umirjene kretnje prijaznosti, veselja nad najinim obiskom, neka nevsiljiva čutna energija, ki je zavela med nami, vse to je doprineslo, da sva se takoj počutila dobrodošlo. Zunaj za okni pa se je na hitro stemnilo od nizkih črnih oblakov, dež je glasno udaril ob šipe.

Oprema prostora je bil velik, iz obklesanih kamnov zidan kamin, vabljivo razgret v ognju, nekaj starejšega pohištva, predmetov in slik. Gostitelja naju udobno posedeta v široke stole in že smo sredi razgovora. Kot da se že dolgo poznamo. O vsem teče beseda: o njihovem in najinem vsakdanjem življenju, o Sloveniji, o zanimivostih Črne gore ... Kaj vse bi si še morala ogledati po njunih, predvsem Igorjevih nasvetih. Največ pa smo se, seveda, razgovorili o "naši" gori – Lovčenu, o njihovem, kako globoko ga cenijo in spoštujejo, Petru II. Petroviću Njegošu. Hišo imajo v vasi Njegoši, stanovanje v Cetinju, ampak najraje so tukaj v tej preprosti kamniti hiški pod goro. Ob pogovoru se gostoljubno polni miza. Marinka naju najprej "ogreje" s slivovko, nato s črno kavo ... Ne upava si ugovarjati, ko ponudi še topel, dišeč domači kruh, dimljen pršut in ovčji sir, pa še črno vino za žejo in posladek.

Tako mine ura, dve že morda, zunaj za okni se je razsvetlilo, dežuje več ne, pot do Ivanovih korit pozna: kar po kolovozni cesti, ob slovesu pravita gostitelja ...

Lovčen je zamegljen, sedaj že nekje daleč in visoko, ko sredi popoldneva v vasi Njegoši obišče vladikovo rojstno hišo. Potovanje se nadaljuje: skozi premnoge ovinke se spuščava proti Boki Kotorski. Ampak to vendarle ni običajna vožnja, nenehno se morava ustavljati. Spodaj se odpirajo razgledi, velike slike iz narave na strme obale in zaselke tega zaliva, ujetega med visoke grebene in vrhove gora. Svetlobe in sence po morju in naokrog po bregovih je radodarno v izobilju. Vse se prepleta v silni enkratni igri, ki se začenja zgoraj na svodu neba. Temno oblačje, v katerem se sunkovito zajedajo dolgi trakovi jasnine, bele, rumene, ultramarinsko modre ... Da, igra zemlje in nebes, kjer je morje kot veliko ogledalo, kjer se vse kot da rado vedno ogleduje in odseva, razprši v dolge svetlo-temne pasove in še nemirneje razigra.

Človek z vso svojo tehniko in spretnostjo tolikih naravnih pojavov, vseh teh čudes pač ne zmore, lahko pa hvaležno občuduje, se veseli in beleži v spomine. Zato se nama s Sonjo pač ni znalo muditi!

KAMNI, KAMNI ...

Zaključek te zgodbe z Lovčena naj bo iz vročih strmin nad Kotorjem. Naslednje jutro, ko je bilo nebo čisto in jasno, se med ogledom tega starega mesta še na hitro odločiva, da se povzpneva po tisoč tristo in nekaj kamnitih stopnicah do vrha starega obzidja. Lep je bil pogled, kupi smeti naju po vsem tem, že kar dolgem potovanju po Črni gori sploh niso več motili, postajajo kakor del folklorne te dežele, pogled na mesto, zajeto v obzidje s pristanom pravilne trikotne oblike. Še bolj pa naju je premamil razgled na drugo stran, na poraščene skalnate strmine, kjer se je v zavetju ostenij skrivala majhna, skromna cerkva. Napotila sva se še tja dol. Svetišče ob veliki murvi, polni zrelih sadežev, da sva kmalu vsa rdeče obarvana po obrazih in rokah od te sladke lepljivosti, je že precej razrušeno, ampak v svoji odmaknjeni samotnosti, čeprav takoj za robom turistične poti, te prav prijazno povabi, da se vsaj za trenutek ustaviš in prisluhneš sebi skozi svojo dušo.

Kakor naju je privabila še iz kamnov zidana hiša, prav blizu, za robom, nekako prikrita med drevjem sredi obzidanih teras in poti. Zraven še lesena utica v senci murve, bližnje terase pa vse skrbno obdelane v vrtove, zeleno razbohotene od obilja zelenjave, stalno močene iz nenehno tekoče vode, razpeljane

po plastičnih ceveh. Naokrog med grmovjem se oglašajo nemirne koze in ovce, nekje spodaj pozdravi še osel. Malo se razgledujeva po dvorišču s kamnitimi klopami, ko stopi na prag skromno napravljen, razmršen, obut v ponošene superge Marjan. V prvih kretajah še zadržan, nato pa že z nasmehom in videti je, da se naju je razveselil. Seveda, v teh negostoljubnih skalnatih strminah je najbrže veliko sam, prepuščen svoji samosvojesti in boju za skromno preživetje. Čeprav je, kot pravi, v hiši še ostarela mati in prihaja brat z družino. Prve hiše Kotorja so videti kar blizu, pa ga bolj kot domačini obiskujejo naključni popotniki. Tudi dva Slovence da sta že bila pred leti. Vse prišleke, tudi naju, si z okornimi črkami zapisuje v velik zvezek. Vztraja v teh bregovih, nekako mu uspe preživeti, vendarle je to njegov svet, iz katerega nikoli ni znal ubežati kakor mnogi. Tudi oženiti se morda zato ni zmožgel. Povpraša pa naju, v kakšni zvezi sva! Občasno natovori osla in se poda do mesta, da kaj od svojih pridelkov proda in kupi res najnujnejše za vsak dan.

Tako se nama predstavlja Marjan in naju pogosti z gostim murvinim sokom, ko posedimo v prijetni senci na kamnitem zidu. Potem pa se nama razkrije še drugače, kar vidiva, da to mora storiti. Iz utice prinese naročje umetelno obdelanih starih drevesnih korenin in vej, najdenih tod naokrog. Ne preoblikuje jih dosti, saj je že narava sama naredila edinstvene unikatne oblike, le skrbno jih očisti, zgladi in tanko polakira. Nato se zagledamo v kamne, zložene na klopek pred hišo. Išče in pobira jih po bližnjih hu-

dournih grapah, kaj malega obkleše, rahlo obrusi, na kakšne še doriše svoje barvne znake. Med jemanjem v roke, saj ne vem, ali se mi zgolj dozdeva ali je vendarle res, da čutim zaznavni pretok energije v teh gladkih kamnih. V njih in iz njih. V njih kot da nekaj pošumeva, kakor nemirno morje v vetru. Iz njih, da jih kar ne zmorem položiti nazaj na klop. Sonja ima doma zbirko raznolikih kamnov z gora in z morskih obal, tudi sedaj dobi od Marjana dva v dar, jih občuteno jemlje v roke.

Da, da, vsak kamen pripoveduje svojo zgodbo, visoko v gorah ali globoko na morskem dnu. Neizmerno energijo začutim, ko v roke vzamem kamen, ki me pritegne, pokliče, da ga objamem, si ga pritisnem k licu ali zgolj tiho opazujem obliko, ki jo je narava obrusila v mnogih letih, čudovite kombinacije barvnih odtenkov, vpletenih kot ožilje, očesa, srce ... Zame so kamni živa bitja, saj jih mogočne sile narave v vsej lepoti in silovitosti nenehno meljejo, brusijo, podirajo, gradijo in nam jemljejo dih ob nenavadnih oblikah, v katerih iščemo človeške ali živalske podobe, živost življenja v njih ...

Svojim ljubim podarjam te čudovite stvaritve, v katerih začutim mogočno energijo, lepoto in izvirno stvarstvo barv in oblik.

Nekoč sem s planine Korošice v nahrbtniku prinesla čudovito rdeče srce, veliko večje in težje od pravega, da me je kar navzdol vleklo, a bilo je vredno, kljub hudomušnosti mojih prijateljc. Še danes ga občudujem in se napajam ...

Pogled na Lovčen z Ivanovih korit

Spet na drugi poti proti vrhu Špika, v hudi poletni vročini, brez sence, smo opazovali trop ovac, kako se stiska ob stene gora, iz katerih veje tako blažilni hlad. To smo potem kmalu preizkusili pod vrhom Bavškega Grintavca in resnično deluje.

Stene, ki sva jih z Milanom skupaj raziskovala in splezala v navezi, so se mi za vedno vtisnile v dušo in srce, nekatere gladke plošče, spet druge valovite, z mnogimi razpokami, žlebovi, luknjami in porasle s čudovitimi rastlinjem. Vedno so me vodile na vrh in me spustile iz svojega naročja, da bi se znova vrnila. Ples v kraljestvu ostenij nad prepadi me dvigne v višave, baterije se napolnijo, telo se prerodi, srce bije hitreje in duša poleti ...

Kar skozi veliko naravnih oken v gorah, ob morju ali pod morjem, sem že zlezla in občudovala njihov stvarstvo, pa vsi ti naravni mostovi, ki gradijo vezi med ljudmi, in kamniti tuneli – na poti proti Durmitorju so s pomočjo človeških rok zrasli v serpentinastih ovinkih nad kanjonom reke Pive – da bi povezali različne pokrajine in ljudi.

Neprecenljivo je bogastvo čudovitih kamnov, ki jih najdem v morju in ob morskih oba-

lah, kjer voda neutrudno ustvarja ... Tako gladko zaobljeni ali vsi luknjičavi in zašiljeni, v nešteti barvnih odtenkih so vir moje energije, igre, kreacij ali samo občudovanja ...

Kamni so moja ljubezen, energija, spomini ... živijo v meni in z mano, jemljem jih v roke in čutim povezanost s stvarstvom ...

Hvala, Marjan, za tvoj dar, saj vem, da tudi ti veš ...

Opoldne sestopiva po serpentinasti obzidani poti do Kotorja. Morje je rahlo razvetreno in vzvalovano. Pošumeva kot tisto v Marjanovih kamnih, pomislim, ko se zaman ozirava v pobočja nad mestom, da bi nekje med drevjem še enkrat uzrla njegovo samotno domovanje. ◉

OBVESTILO

V avgustovski številki smo več prostora posvetili poletnemu branju, zato smo vse novice in vzgojne prispevke predstavili na septembrsko številko. Hvala za razumevanje.

Uredništvo

Lovčen s televizijskim stolpom
FOTO: JAKA ORTAR